Topaic 13: Orduithe

Feidhmeanna

San aonad seo foghlaimeoidh an rang conas:

13.1	~ orduithe a thabhairt do pháistí
13.2	~ orduithe ginearálta a thabhairt
13.3	~ orduithe a thabhairt sa teach
13.4	~ foláireamh a thabhairt do dhuine

An ghramadach

San aonad seo foghlaimeoidh an rang:

- An Modh Ordaitheach, uatha agus iolra, dearfach agus diúltach: ***cas, téigh, lean, imigh, casaigí, téigí, leanaigí, imigí, ná cas, ná téigh, ná lean, ná himigh…***
- An Aidiacht shealbhach: **nígí bhur n-aghaidh, d'aghaidh, bhur n-aghaidh…**

Stór focal:

San aonad seo foghlaimeoidh an rang:

Orduithe: ***bí, déan, imigh, ith, ól, nigh, glan, téigh, tar, suigh, fan, dún/druid, oscail, múch, tabhair, cuir, faigh, coimhéad, seachain***

Beidh an foghlaimeoir in ann…

Labhairt	Orduithe simplí a thabhairt do dhaoine fásta agus do pháistí. Orduithe simplí a thabhairt sa teach. Foláireamh a thabhairt do dhuine.
Cluastuiscint	Orduithe simplí agus foláireamh a thuiscint.
Léamhthuiscint	Orduithe a bhíonn le feiceáil go coitianta a thuiscint. Mar shampla: *Ciúnas*! *Seachain do cheann*! agus araile.

13.1 Ag tabhairt orduithe do pháistí

(A) Múin don rang conas ordú a thabhairt do dhuine amháin. Mínigh dóibh gur le páistí is mó a bhaintear úsáid as cuid de na horduithe seo

- Léirigh agus mínigh na rudaí seo a leanas:

Seas suas.	*Suigh síos.*
Fan i do sheasamh.	*Fan i do shuí.*

- Abair le daoine aonair sa rang seasamh suas nó suí síos, mar shampla:

A Chiaráin, seas suas. Anois suigh síos.

© OÉ Má Nuad

A Chaitríona, seas suas. Fan i do sheasamh.
A Chiaráin, fan i do shuí.
A Chaitríona, suigh síos.

- Déan cleachtadh ar an méid sin le daoine eile sa rang go dtí go bhfuil tuiscint mhaith ag an rang ar na horduithe sin.
- Ansin múin don rang conas orduithe a thabhairt do bheirt nó níos mó:

A Chiaráin agus a Chaitríona, seasaigí suas.
Fanaigí in bhur seasamh ar feadh deich soicind.
Anois, suígí síos.

- Cleachtaigh le beirteanna eile sa rang.
- Ansin cleachtaigh leis an rang ar fad le chéile.

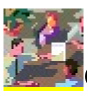

Gníomhaíocht 13.1(A): *Simple Simon Says*: Cluastuiscint

Réamhullmhúchán:

- Mínigh orduithe eile trí mheán na geáitsíochta:

Bí/Bígí ciúin. (Corrmhéar ar bheola)
Oscail/Osclaígí an leabhar.
Dún/Dúnaigí an leabhar.
Féach/Féachaigí orm. (Lámh ós cionn malaí na súile amhail mairnéalaigh ag breathnú ar íor na spéire.)
Éist/Éistigí liom. (Lámh taobh thiar den chluas.)
Bí/Bígí ag caint. (Méara ag bogadh suas síos ar an ordóg ar nós béil ag cabaireacht.)
Cuir/Cuirigí suas bhur lámha. (Lámh san aer.)
Nigh/Nígí bhur lámha. (Lámha a fháisceadh le chéile amhail duine ag ní lámh.)
Glan/Glanaigí an bord. (Lámh amach uait ag cuimilt amhail duine ag cuimilt boird.)
Cas/casaigí timpeall.
Téigh/Téigí a chodladh. (Súile a dhúnadh agus cloigeann a chur ar lámha ceangailte.)
Ith/Ithigí suas go beo. (Ag ligint ort go bhfuil tú ag cogaint.)

- Déan na geáitsí do na horduithe uilig a chleachtadh leis an rang.

Gníomhaíocht:

- Tá an cluiche seo beagáinín ar nós *Simple Simon Says*.
- Iarr ar an rang éisteacht leat ag tabhairt orduithe dóibh.
- Mínigh don rang os rud é go bhfuil tú ag labhairt le grúpa daoine gur cheart duit an fhoirm iolra den ordú a úsáid i gcónaí.
- Nuair a chloiseann siad ordú san iolra déanann siad an gheaitsíocht chuí.

© OÉ Má Nuad

- Má thugann tú ordú san uatha níor cheart dóibh an t-ordú a leanúint: mar shampla, '*Seas suas'*.
- Aon duine a leanann an t-ordú san uatha díbrítear iad as an gcluiche!
- An duine deireanach fágtha ina s(h)easamh buaiteoir an chluiche.
- Tosaíonn tú an cluiche le *'Seasaigí suas'* agus leanann tú ar aghaidh ag meascadh an oird ina dtugann tú na horduithe.
- Éinne atá rómhall ag déanamh an gheáitse chuí, díbrítear iad as an gcluiche agus fanann siad ina suí don chuid eile de na horduithe.
- Nuair atá greim ag an rang ar a bhfuil i gceist, is féidir ansin iarraidh ar dhuine muiníneach sa rang na horduithe a thabhairt do bhabhta eile den chluiche más cuí.

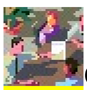**Gníomhaíocht 13.1(B): Máthair agus páiste: Cluastuiscint/Léamhthuiscint**

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.1(B): Máthair agus páiste** déanta agat do gach duine sa rang.
- Tabhair am dóibh an liosta orduithe ar an mbileog a léamh.
- Iarr orthu ansin éisteacht le Clíona ag labhairt lena hiníon, Sadhbh.
- Caithfidh na foghlaimeoirí tic a chur in aice leis na horduithe a chloiseann siad.
- Ceartaigh an ghníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

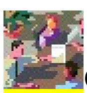**Gníomhaíocht 13.1(C): Athair agus páiste: Agallamh réamhdhéanta**

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.1(C): Athair agus páiste** déanta agat do gach duine sa rang.
- Léigh tríd an agallamh réamhdhéanta leis an rang agus mínigh aon rud nua.
- Ansin roinn an rang i mbeirteanna, A agus B, agus tabhair ról an athar do A agus ról an pháiste do B.
- Ba cheart dóibh an t-agallamh a chleachtadh le chéile uair amháin.
- Ansin ba cheart dóibh róil a mhalartú.
- Má tá tuilleadh cleachtaidh ag teastáil, bogadh Lucht A deiseal chun cleachtadh leis an chéad B eile.

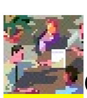**Gníomhaíocht 13.1(D): Foghraíocht: 'i' v. 'í'**

Réamhullmhúchán:

- Cuir cóip de **Bhileog 13.1(D): Foghraíocht** ar an osteilgeoir nó tabhair cóip do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

© OÉ Má Nuad

- Abair leis an rang éisteacht leatsa nó leis an nguth ar an DD (***CUID A***) ag rá liosta na bhfocal seo a leanas a bhfuil an fhuaim (litir) '*i*' iontu uilig:

  ith, i Meiriceá, bith, cith, pictiúr, bricfeasta, milseog, bille, biseach, dinnéar

- Abair leo na focail a rá i do dhiaidh anois agus an liosta a léamh ag an am céanna.
- Ansin abair leo éisteacht leis na horduithe seo a leanas (***CUID B*** ar an DD) agus an liosta a léamh ag an am céanna:

  Suigh – suígí
  Nigh – nígí
  Luigh – luígí

- Tá fuaim an '*i*' difriúil sna focail seo mar tá fada ar an nguta ('*í*') ag deireadh na bhfocal agus tá '*igh*' i gceist chomh maith. I roinnt canúintí is ionann '*igh*' agus '*í*'.
- Anois abair leo éisteacht leis na focail seo a leanas (***CUID C*** ar an DD):

  Bí – bígí,
  éirigh - éirígí,
  tosaigh - tosaígí,
  críochnaigh – críochnaígí

- Fuaimnítear an défhoghar '*ia*' mar '*í-a*'. Anois abair leo éisteacht leis na focail seo a leanas (***CUID D*** ar an DD):

  pian, Brian, Cian, grian

- Cleachtaigh na focail ar fad sa ghníomhaíocht seo uair amháin eile (leis an rang ag déanamh aithrise ort).

13.2 Orduithe ginearálta a thabhairt

(A) Téigh siar ar na briathra seo a leanas leis an rang:

tosaigh, stop, oscail, dún, cuir, fág, faigh, scríobh

(Féach **Topaic 6: An Saol Laethúil** agus **Topaic 8: Cúrsaí Oibre**)

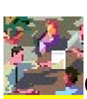**Gníomhaíocht 13.2(A): Orduithe don rang**

- Iarr ar an rang déanamh de réir mar a ordaíonn tú dóibh a dhéanamh:

© OÉ Má Nuad

Osclaígí bhur leabhair nótaí.
Faighigí pinn.
Tosaigí ag scríobh.
Stopaigí ag scríobh.
Fágaigí bhur bpinn ar an mbord.
Dúnaigí na leabhair nótaí.
Cuirigí na leabhair nótaí ar ais i bhur málaí.

- Roghnaigh duine sa rang leis na horduithe a thabhairt don rang.
- Roghnaigh duine sa rang agus abair leo na horduithe a thabhairt do dhuine aonair sa rang, mar shampla:

  A Shíofra, oscail do leabhar nótaí, agus araile.

- Déan cleachtadh ar na horduithe le cúpla mac léinn eile.

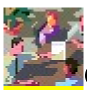**Gníomhaíocht 13.2(B): Orduithe ginearálta eile: Obair bheirte**
Réamhullmhúchán:

- Múin na horduithe seo a leanas don rang:

  Tar anseo.
  Tar isteach.
  Fan nóiméad.
  Imigh leat.
  Déan deifir./Brostaigh ort.

Gníomhaíocht:

- Roinn an rang i mbeirteanna, A agus B.
- Cuir gach beirt ina seasamh os comhair a chéile.
- Abair le A orduithe a thabhairt do B.
- Ba cheart do B an gníomh atá i gceist a dhéanamh nó ligean air/uirthi féin go bhfuil an gníomh á dhéanamh aige/aici.
- Iarr orthu róil a mhalartú tar éis tamaill.

13.3 Ag tabhairt orduithe sa teach

(A) Múin roinnt orduithe don rang a bhaineann leis an teach:

Oscail an doras/an fhuinneog/an cófra.
Dún an doras/an fhuinneog/an cófra.
Cuir an solas ar siúl.

© OÉ Má Nuad

Múch an solas.
Téigh isteach sa chistin.
Téigh suas/síos staighre.
Fág an solas ar siúl.

- Cleachtaigh na horduithe go dtí go bhfuil an rang compordach, muiníneach leo.

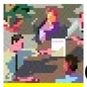**Gníomhaíocht 13.3(A): Séamus as baile: Cluastuiscint/Léamhthuiscint**

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.3(A): Séamus as baile: Cluastuiscint/Léamhthuiscint** déanta agat do gach duine sa rang.
- Mínigh don rang go bhfuil Séamus ag dul as baile ar feadh cúpla lá.
- Tá a chara Terry chun aire a thabhairt don mhadra dó.
- Tá Séamus ag cur glaoch ar Terry chun treoracha a thabhairt dó, níl Terry istigh agus fágann Séamus na treoracha ar an ngléas freagartha.
- Caithfidh an rang éisteacht le Séamus agus uimhir a chur leis na horduithe de réir mar a chloiseann siad iad.
- Ceartaigh an ghníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

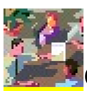**Gníomhaíocht 13.3(B): Séamus as baile arís!: Scríbhneoireacht**

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.3(B): Séamus as baile arís!** déanta agat do gach duine sa rang.
- Abair leo an t-ordú ceart a scríobh in aice le gach ceann de na pictiúir ar an mbileog.
- Ceartaigh an ghníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

13.4 Ag tabhairt foláirimh do dhuine

(A) Múin cúpla foláireamh don rang:

Seachain an tine!
Coimheád, tá carr ag teacht!
Bí cúramach, tá an bus ag teacht!
Seachain do chloigeann!

© OÉ Má Nuad

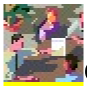

Gníomhaíocht 13.4(A): Fógraí coitianta: Léamhthuiscint

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.4(A): Fógraí coitianta** déanta agat le húsáid ar an osteilgeoir.
- Abair leis an rang breathnú ar na fógraí.
- Mínigh don rang a bhfuil i gceist leis na fógraí coitianta seo.

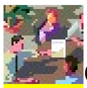

Gníomhaíocht 13.4(B): Súil siar: Léamhthuiscint

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.4(B): Súil siar** déanta agat le húsáid ar an osteilgeoir/déan cóip do gach duine sa rang.
- Caithfidh an rang an pictiúr ceart a chur leis an ordú cuí.
- Is féidir an ghníomhaíocht seo a dhéanamh mar ghníomhaíocht ranga, ag baint úsáide as an osteilgeoir, nó mar ghníomhaíocht aonair (ar pháipéar).
- Ceartaigh an ghníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

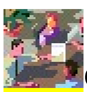

Gníomhaíocht 13.4(C): Príomhchócaire agus fo-chócaire sa chistin: Cleachtadh cainte

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.4(C): Príomhchócaire agus fo-chócaire sa chistin** déanta agat do gach duine sa rang.
- Roinn an rang i mbeirteanna, A agus B, chun na hagallaimh réamhdhéanta seo a leanas a chleachtadh. Tabhair Ról A, an príomhchócaire do dhuine amháin agus Ról B an fo-chócaire don duine eile.
- Nuair a bheidh cleachtadh amháin déanta acu, bogadh lucht A deiseal chuig an chéad B eile agus cleachtaídis sna róil céanna go dtí go bhfuil siad compordach, muiníneach sna róil sin.
- Ansin, abair leo róil a mhalartú.

© OÉ Má Nuad